

ГОДИНА VI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 11.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разшиље овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

Читаоци нашега листа сетиће се једне белешке (у 37. бр. од 1875 г.) под насловом „Глумци као позоришна публика.“ Сетиће се, како је 7. априла 1875. године чувени талијански глумац и трагичар Салвини на молбу енглеских глумаца свију позорница приказао „Отела“ пред публиком, која се састојала из 40 позоришних управитеља, преко 600 глумаца, даље из самих књижевника, певача, играча и других уметника. Само је то довољно, да обележи уметничку висину салвинијеву, а кад још речемо, да је та публика Салвинија обасула цвећем и венцима, да су му први глумци енглеске позорнице предали као победнику лаворов венац, и да су га узвисили над славним Кином и Ајрвингом: онда и нехотице морамо помислити, да је Салвини феномен у приказивачком свету, да је тако рећи сунце у том свету, што даје сјаја и највећим звездама.

Тај исти горостас од уметника походио је у последње време и две највеће позорнице наше државе, и ступио је на њих у више улога. Ко је тако сретан био, да ужива уметност у таком савршенству, тога је доиста и занела. И бечки и пештански листови пуни су хвале, и пресићу Салвинија речима, што их није само бескрајно одушевљење. Нама је од срца жао, што не бесмо сведоци те уметничке славе, да бисмо тако могли и ми пренети који зрачак од те светлости у наш мајушан храм талијан. Али кад нам се то не даде, мислимо, да бисмо се огрешили о саму уметност и задатак наш, кад не бисмо нашој публици и нашим глумцима изнели слику тог епохалног тренутка у глумачкој уметности; слику, што је наслика прво одушевљење бечких и пештанских листова. Од те

ће слике бити, бар се тако надамо, користи и за нашу публику, а и за наше глумце.

Кад је оно пре две године Ернесто Роси, слављени талијански глумац и трагичар, занео наше престонице својом необичном уметношћу, онда беше неких, који су и поред такве уметничке силе спомињали Салвинија. Шта више, беше их, који су узносили Салвинија над Росијем. Наравно, да се то није веровало већ с тога, што је већ и сам Роси далеко био надмашио све наше глумце и трагичаре. Сад се дала прилика, да се Салвини и Роси упореде, па се јасно увидело, да је победа салвинијева. Салвини има стила а Роси га нема, исто тако, као што га немају и сви други уметници, који путују. Уметност, која путује, понесе собом обично само омање ствари, н. пр. умешност, окретност, и т. д., а већи пртљаг остане јој код куће. Стил је велики пртљаг у уметности и тешко га је на пут понети, па с тога је у уметности у толико мање стила, што више путује. Салвини није код куће оставио стил. Код њега се није изгубио стил на путу, па то је што га узноси над Росијем.

Али има и даље разлике међу Росијем и Салвинијем, и ако су они подједнаки по чудном и необичном глумачком дару. Роси је у целини мањи од Салвинија. Роси тако рећи плаћа ситним новцем, а Салвини те намири на један мах, али златом. Роси исплаћује сваки час и најмањи свој дуг, а публика по мало прима и рачуна цело вече, па с тога јој и изгледа, да је јако наплаћена; али Салвини не плаћа у ситно, већ кад доврши, изгледа ти, као да ти је за све оне мале ситне дугове пружио у један мах велики новац,

па кад се прорачуна, изађе, да си добио више него што ти је дао Роси. У целини је дакле Салвини већи од Росија.

С тога дакле, што је Салвинију увек пред очима целина, а делови су му споредни, дешава се, да у његовој игри читаве појаве, читави чиновни прођу без права спољна учина. То се Росију не може десити, јер он тражи за сваки део своје право као целини. Пример за то је од прилике први чин у „Отелу,“ где говори црнац пред сенатом онај велики говор. Роси ухвати одмах ту прилику да се покаже, и да публику задиви, али Салвини не ће тако. Он тај говор говори тако просто, па опет тако фино, као да хотимице хоће да избегне велико чуђење и одобравање, како се не би огрешило о закон постепености у својој улози.

То је, што се код Салвинија мора назвати стилем, а противност од тога је росијева, (да како духом задахнута, сјајна), манира. Поједини делови, ма како савршени били, нису за себе, него ради целине. Све има своје мере, све се мора угладити, или заоптрити, тако како ће најбоље захваћати у организам целине. Нека се и не истакне ово или оно као појединост, нека оно баш и неприметно прође без икаква засебна учина, главно је то, да се дође до највећег укупног ефекта. У томе стоји Роси према Салвинију као у сликарству Матејко према Макарту. Роси и Матејко иаже на детаљ и на израду у појединостима, па тиме изгубе целину, а Салвини и Макарт прегледе већ у напред све, па целина их упућује, како ће да изведу појединости.

(Наставиће се.)

РУСКА ЦАРИЦА КАО ПОЗОРИШНА СПИСАТЕЉИЦА.

(Наставак.)

Царица се није бавила трагичним стварима. У животу се она, као самовладарка, која је смело руком срушила свога мужа с престола, знала наћи у јаким ефектима, а као драматичарка држала се она лаког хумора и забаве. У „Imitation de Shakespeare“ износи Катарина народног јунака Рурика, оснивача руске државе. Гостомусило, кнез Новгородски, умире и наређује, да му буду наследници три сина његове кћери Умиле: Рурик, Синеј и Трувор. Вадим, син његове најмлађе кћери, употребљује сва средства, само да се он у место три брата дочена власти, коју је Гостомусило оставио. Али његови су напори узалудни. Рурик се попе на престо, његова браћа деле с њиме власт, и он великодушно прашта Вадиму,

који му се најпосле као своме владару поклони и покори. Умилу, кћер гостомусилову и жену Љубрата, краља финландског, црта Катарина као жену, која неизмерно љуби и обожава свога мужа, и она се очевидно радује таком женском осећају, а то доста чудновато изгледа за царицу, која није била баш љубазна према своме мужу. На једном месту вели Умила ово: „Ја сам навикла да те слушам без приговора; знам да скромност веома доликује моме спољу. Ти си краљ; ти се стараш за државу. Ја сам твоја жена, и кад бих желела да знам тајне твога достојанства, била би то неумесна радозналост, која се не слаже с мојим осећајима.“

(Свршиће се.)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Наставак.)

Према том она нада, коју смо имали, да ће се тим средством народном позоришту помоћи, по све је осујећена. Ваља нам дакле пресудити: нема ли другог средства, којим би се могло народном позоришту помоћи? Да бисмо могли то пресудити, ваља нам зна-

ти читаво материјално стање позоришта, да бисмо онда према потреби могли пресудити каква је потпора нужна позоришту, да се може одржати. По извештају, што сам га последњој скупштини поднео, износио је укупни фонд позоришни до 1. јула 1875.: 34.515 ф. 36 н. Стање пак од 1. јула 1876. ово је:

1. У обвезницама — — —	19.427 ф. 70 н.
2. У доспелим неплаћеним ка- матама — — — —	2.169 ф. 04 н.
3. У касаресту — — — —	22 ф. 79 н.
Укупно	21.619 ф. 53 н.

Тој своти ваља додати вредност

$\frac{3}{4}$ дела позоришне зграде са	15.000 ф. — н.
што чини свега	36.619 ф. 53 н.

Од те своте има се одбити:

1. Дуг „Матици српској“ —	2.834*66
---------------------------	----------

2. Дуг „Матици српској“ у ка- матама — — — —	290*32
3. Ђорђу Шевићу по меници	1.000.—
4. Српској задрузи — — — —	1 182.— 5306*98

Остаје активум 31.715 ф. 55 н.

По што је дакле од 1. јула 1875.

износио фонд — — — 34.515 ф. 36 н.

А до 1. јула 1876. износи само 31.715 ф. 55 н.

То је дакле мањак 2.789 ф. 81 н.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Граничари. Позоришна игра у 3 чина, с песмама, од Ј. Фрајденрајха за српску позорицу удесио А. Хаџић, музика од А. Максимовића.)

Ова је позоришна игра приказана у Новоме Саду 10. априла о. г.

Песништво је тројако: епско, лирско и драмско. У епском песништву је главно спољашња ствар и околност; у лирском унутарње осећање; драмско песништво спаја у себи и једно и друго.

Ово последње, т. ј. драмско песништво, дели се опет на три дела: на трагедију, комедију и на тако звану позоришну игру, или драму у ужем смислу. У трагедији је јунак какав карактер, чија је мета и чији је облик озбиљан, ваљан, тако рећи узвишен. Трагичан јунак има свагда право — што се њега тиче; он за то има неправу и за то пада у моралну кривицу, што своју цел, која је иначе по себи оправдана, саможиво дели од тако исто оправдане цели и интереса и околности, што владају светом. Он мора дакле про-сти, то јест трпети за своју кривицу, јер је цел општега већа од цели појединог. У комедији је пак такав јунак, чија је цел већ по себи својевољна, ништава и наопака. Случај и самовоља владају, као да су они шта паметно и морално; на послетку се опет ухвате у сопственим противностима.

Трећа фела, тако звана позоришна игра, или драма у ужем смислу, врло је потчињена и мешовита фела уметничког песништва. Она не улази, као трагедија и комедија, у дубину унутарњег морала. Од трагедије узјамљује озбиљну цел, од комедије весело и сретан свршетак. А почем јој у нарави лежи, да се лако и мирно реши, то не поставља праве, већ само привидне, не нужне, већ само случајне противности. Драмски заплет је само спољашњи, он се врти околу заблуда и неспоразумења, која се у своје време развију. Повесть дакле, која се пред нама догађа, само је лична; она се тиче само тог једног човека, који је случајно јунак драме; она нема, као што појезија иште, дубок и општи значај; она није јасна слика човечанства. Позоришна игра само забавља, она нас не потреса и не узвишује нас.

У ову трећу категорију драмског песништва спадају и „Граничари“. Од трагедије имају озбиљну цел, јер хоће

примером да потврде, да невиност на послетку мора изићи на видело, а да злочин мора кажњен бити. Од комедије има весело и сретан завршетак. Што је последња сцена на гробљу, то је споредно — бар је уплив на злочинца (случајно) тим већи био.

Осим тог је ова позоришна игра за нас тим интересантнија, што нам даје прилике, да мало погледимо у живот наших крајшника, тог војничког народа. Њихове уредбе, њихови обичаји, па и сама народна терминологија је са свим војнички удешена. Они су држава у држави. Ту видимо ван других особина, да пуковник има такову власт, да једним потезом пера свог може дати погубити или помиловати.

Ал' и јесте био граничар, тај Андрија Миљевић. Као таквог га је и г. Ружић и схватио и публици приказао: отворен, поштен, жесток. Таква му је и жена Маца, која је и жена и граничарка у један мах. У гђи Ружићки — изврсној вештакињи — беху та својства до врхунца оличена. И публика је била тронута њиховом игром, те их је после привора у тамници изазвала. Г. Марковић (Сава Чујић) био је заиста уља и неваљалац, као што улога захтева — ништа више, јер ипак није био преспеден. У г. Добриновићу (крчмару Грги) смо видели граничара старца, који од радости не зна, шта да ради, што му је драги Андрија помилован. Да л' је баш за то испразно чутуру, што је тужио, да је Андрија полудео, или што је у опште бегенисао вино, то је његова брига. Био је заиста занимљив, и чисто нам је лакше било, кад је на позорицу ступао, да нас мало разведри, после толиког хунцутшага. Г. Зорић (пуковник) био је са свим на свом месту. Тако исто и гђица Б. Хаџићева (жена му) и Бочић (Јуришић) одговорили су својим задатцима, а гђица Л. Хаџићева (Каролина) била је заиста пикиантна и несташна соборица, добра душа. Г. Лукић (Смиљанић) је знао и осећао, шта је пуковнику говорио, и то ватром, која се у старом граничару никад не гаси. И сви остали чинили су своје, те је комад у целини добро испало на велико задовољство у приличном броју испуцане публике, која је своје допадање игри наших глумаца више пута изјављивала.

С.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

II. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 10.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 14. АПРИЛА 1877.

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ.

ТРАГЕДИЈА У 5 ЧИНОВА С ПЕВАЊЕМ, НАПИСАО ДР. ЛАЗА КОСТИЋ, ЗА ПОЗОРНИЦУ УДЕСИО А. ХАЦИЋ,
МУЗИКА ОД А. МАКСИМОВИЋА.

О С О Б Е:

Дужде од Млетака	Зорић.
Ђорђе, син му	Бошковић.
Анђелија, кћи му	Ј. Хаџићева.
Филета, удовица дуждевог сина Марка	М. Рајковићка.
Иво Црнојевић	С. Рајковић.
Јевросима, жена му	Д. Ружићка.
Максим, син му	Ружић.
Милош Обреновић	Сајевић.
Радоје, Црногорац	Добриновић.
Јован капетан, ивин синовац,	Јуришић.
Илија Ликовић,	Бунић.
Милић Шереметовић,	Лукић.
Ђура Кујунџић,	Рашић.
Надан Бојимир,	Марковић.
Прва маска	Бунић.
Друга маска	Добриновић.
Виноноша	* * *

Војводе црногорске, млетачка господа, црногорци, млечићи, пажеви, маске, сватови, слуге. —

Збива се у Млеткама и у Црној Гори.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу, као гости.

У суботу 16. априла први пут: „**РОМАН СИРОМАШНЕ ДЕВОЈКЕ.**“ Позоришна игра у 4 чина, од Ж. Сандове.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у књижари браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.